

KATEDRA ETNOGRAFII UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Katedra Etnografii Uniwersytetu Łódzkiego prowadzi prace badawcze w trzech grupach tematycznych: pierwszej, dotyczącej społecznego aspektu zjawisk kulturowych, przy czym analizy opierają się na szerokiej bazie własnych badań terenowych; drugiej, koncentrującej uwagę na zagadnieniach teorii kultury i historii etnografii oraz — trzeciej, z zakresu dokumentacji naukowej w dziedzinie etnologii.

I. 1. *Kultura środowiska robotniczego Łodzi*. Prof. dr hab. B. Kopczyńska-Jaworska, mgr E. Karpińska, mgr E. Pawlak wraz z zespołem studentów. Celem pierwszego etapu badań ma być rekonstrukcja kultury środowiska robotniczego od 1939 r. W etapie drugim realizowane będą prace nad przeobrażeniami współczesnymi kultury tego środowiska (od 1945 r.). Badania powyższe realizowane są częściowo w ramach problemu węzłowego 11. 1 „Polska kultura narodowa, jej rozwój i percepcja”, przygotowane opracowania zagadnienia roli pracy w ethosie tej kultury wchodzi natomiast w zakres problemu międzyresortowego 11. R.: „Człowiek i praca”. Terenem prac są osiedla robotnicze Łodzi oraz inne dzielnice i domy zamieszkałe przez robotników. Wykorzystywane są materiały z własnych badań terenowych rozpoczętych w 1977 r., wspomnienia członków Koła Miłośników Folkloru Łodzi oraz materiały archiwalne i statystyczne. W 1983 r. B. Jaworska planuje wstępne opracowanie I etapu pracy. W tym planie przewidziane jest także zakończenie pracy doktorskiej E. Karpińskiej dotyczącej wzorów kulturowych związanych z urządzeniem mieszkań robotniczych (lata 1918-1939).

I. 2. *Kaszubi. Mechanizmy identyfikacji etnicznej*. Doc. dr hab. J. Kucharska wraz z zespołem studentów. Celem pracy rozpoczętej w 1976 r. jest ukazanie tych mechanizmów w trzech układach odniesienia terytorialnego: pogranicznym (Kaszubi Bytowski), centrum obszaru (Kaszubi z pojezierza kaszubskiego), w obcym środowisku narodowym (emigranci z Kaszub w Kanadzie). Materiały z obszaru granicznego znajdują się w przygotowanym przez J. Kucharską do druku w wydawnictwie uniwersyteckim opracowaniu pt. *Funkcjonowanie świadomości regionalnej i narodowej we wsiach kaszubskich okolic Bytowa*. W 1982/1983 realizowano tematy dotyczące przekazu tradycji kul-

turowych w rodzinie, stylu życia, kryteriów wyróżniania swoich i obcych w społecznościach lokalnych. Wykonawcami są — obok J. Kucharskiej — studenci-magistranci. Terenem badań w 1982 r. była wieś Chmielno leżąca w centrum obszaru Kaszub. Bazę źródłową tworzą wywiady terenowe, literatura, kroniki szkolne itp. Badania w centralnym obszarze Kaszub były kontynuowane w 1983 r. W tym też roku opracowywano materiały kanadyjskie z badań prowadzonych w 1977 i 1978 r. (prace wykonywane w ramach problemu węzłowego 11. 1).

I. 3. *Formy rekreacji ludności wsi, dawnej i współczesnej.* Dr M. Piotrowski. Badania te są w pewnym stopniu kontynuacją wcześniejszych zainteresowań M. Piotrowskiego podsumowanych w ukończonej w 1982 r. pracy doktorskiej na temat członków wiejskich zespołów folklorystycznych i ich stosunku do pracy w zespole. Pracę koncepcyjną zapoczątkowano w 1982 r. Badania rozpoczęto w 1983 r. Zakończenie pracy przewidziane jest na rok 1986. Planowane badania oprzeć się mają na wywiadach z mieszkańcami wybranych wsi oraz animatorami życia społecznego i kulturalnego (problem węzłowy 11. 1).

I. 4. *Współczesny repertuar muzyczny wsi.* Mgr J. Ludwicka. Celem pracy stanowiącej studium wsi Mąkolice w woj. łódzkim (rozpoczętej w 1977 r. w ramach tematu węzłowego 11. 1) jest pokazanie zależności tradycyjnego i współczesnego folkloru muzycznego, ich wzajemnych wpływów oraz społecznego kontekstu formowania i występowania zjawisk folkloru. Bazę źródłową stanowią badania własne w wybranych wsiach, nagrania, analiza literatury teoretycznej i porównawczej. Praca jest przygotowywana jako rozprawa doktorska.

I. 5. *Święto i formy świętowania na przykładzie o śpustu.* Mgr E. Nowina-Sroczyńska. Analizą objęto cechy morfologiczne o śpustu chcąc podkreślić jego treść i formy ukształtowane przez tradycję kościelną oraz tradycję badanej grupy społecznej. Bazę źródłową stanowią wywiady prowadzone w obrębie parafii Wysokienice koło Głuchowa (woj. skierniewickie) oraz liczne obserwacje odpustów parafialnych (Wysokienice, Głuchów) i o szerszym zasięgu (Stuzianna, Częstochowa). Okres objęty analizą to ostatnie 10 lat życia parafii (1970-1980). Zakończenie pracy w formie rozprawy doktorskiej — 1984 r.

Ponadto, w wyniku badań zespołowych prowadzonych w ramach problemu węzłowego 11. 1 na terenie gminy Głuchów E. Nowina-Sroczyńska i dr W. Baranowski przygotowali do druku w „Łódzkich Studiach Etnograficznych” tom prac omawiających wyniki badań nad rolą tradycji w życiu współczesnej wsi. Publikacja w 1984 r.

I. 6. *Twórca i jego dzieło.* Mgr K. Piątkowska. Celem rozpoczętych w 1980 r. prac jest problem twórczości plastycznej, postawa twórcy, jego wiedza i umiejętności, forma i treść jego dzieł, a także społeczne uwarunkowania ich odbioru. Materiałem dla egzemplifikacji teo-

retencyjnych rozważań ma być poznanie trzech rzeźbiarzy z sieradzkiego (Muchy, Korpy i Kaczmarka). Podsumowanie badań rozpoczętych w 1981 r., łączących własne przemyślenia z osiągnięciami dotychczasowej teorii sztuki, przewidziane jest jako rozprawa doktorska ok. 1986 r.

Wszystkie wymienione wyżej, pozornie różne prace łączy zainteresowanie społecznym aspektem obserwowanych zjawisk kulturowych. Badanie procesów i mechanizmów kultury w kontekście życia historycznie ukształtowanych grup społecznych. Większość prac dotyczy terenów polskich, tylko dwie — pozaeuropejskich. Są to:

I. 7. Tradycyjne rolnictwo Beludżystanu i jego współczesne przemiany. Dr K. Wolski. Bazą źródłową tej monografii problemowej jest literatura i materiały archiwalne oraz własne badania prowadzone w latach 1960-1976. Obok tego zagadnienia dr K. Wolski gromadzi materiały do kultury Bhil w Radżastanie w Indiach, gdzie w latach 1967-1981 prowadził badania. Zakończenie prac o Beludżystanie — 1983 r., pracy o Radżastanie — w końcu lat 80-tych. W 1981 r. K. Wolski rozpoczął także badania nad mniejszościami indyjskimi na obszarze Maharasztry. Ich kontynuacja uzależniona jest od możliwości wyjazdu.

I. 8. Indyjskie plemiona w procesie przemian społeczno-kulturowych. Mgr J. Suliga, doktorant Katedry. Bazą pracy jest literatura przedmiotu oraz częściowo materiał z własnych badań. Czynnione są starania o wyjazd do Indii w celu poszerzenia bazy źródłowej. Zakończenie prac — 1984 r.

II. 1. Źródła polskie do poznania rosyjskiej kultury ludowej. Dr W. Baranowski. Celem pracy było zinterpretowanie i omówienie polskich relacji i opisów, wspomnień z Syberii, a także z Rosji europejskiej i Kaukazu z lat 1831-1920, niepublikowanych oraz wydanych w formie książkowej czy artykułu. Praca została zakończona i przygotowana do druku w 1983 r.

II. 2. Koncepcja kultury w dwu odmiennych modelach współczesnej etnologii amerykańskiej. Mgr K. Kaniowska. Praca omawia problem uwarunkowań teoretycznych tych koncepcji w dzisiejszej amerykańskiej myśli etnologicznej, które tkwią w szeroko rozumianej przyrodniczej tradycji etnologii. Rozpatrywane są w niej wybrane holistyczne teorie kultury: współczesne postacie ewolucjonizmu, teoria kultury A. L. Kroebera oraz wpływ socjologii i koncepcji etnologicznych na te właśnie teorie. Analizą objęte są takie elementy jak: założenia teoretyczne, gdzie szczególnie interesuje autorkę pojęcie kultury i stosunek kultura — natura, konstrukcja metodologiczna, gdzie nacisk położony jest na sposób wyjaśniania i interpretowania zjawisk oraz relacji teoria — empiria. Praca jest kontynuacją wcześniejszych zainteresowań K. Kaniowskiej etnologią anglosaską. Jej zakończenie przewidziane jest w formie rozprawy doktorskiej na 1984 r.

II. 3. Perspektywy stosowania metody semiotycznej w etnologii. Mgr K. Piątkowski. Główny nurt zainteresowań to możliwości i perspektywa zastosowania na gruncie badań i teorii etnografii nowych metod, zwłaszcza semiotycznej, strukturalnej i metod post-strukturalnych. Inspiracja czerpana jest w pierwszym rzędzie z osiągnięć radzieckiej szkoły semiotyki Moskwa—Tartu, francuskiej tradycji strukturalistycznej oraz szkoły anglosaskich kontynuatorów Ch. Peirce'a. Zakończenie pracy w formie rozprawy doktorskiej przewidziane było na 1984 r.

W grupie III wykonywane są prace badawcze i dokumentacyjne we współpracy z Ośrodkiem Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL, częściowo na zlecenie Komitetu Nauk Etnologicznych PAN. Prace prowadzone są pod kierunkiem prof. dr B. Kopczyńskiej-Jaworskiej.

III. 1. Bibliografia etnografii polskiej. Zespół: mgr T. Zakrzewska, mgr M. Niewiadomska, mgr E. Karpińska z ODIE PTL. Oprócz 3 opublikowanych bibliografii w chwili obecnej znajdują się w druku międzynarodowa bibliografia pasterstwa wysokogórskiego (drukowana w Brnie przez MKKB) i II część bibliografii etnografii polskiej za lata 1961-1969.

W 1983 r. przystąpiono do przygotowania bibliografii retrospektywnej etnografii polskiej za lata 1976-1980, zakończenie prac przewidziane jest na 1984 r., oraz za lata 1926-1939 (zakończenie przewidziane jest na 1985 r.).

III. 2. Słownik dla potrzeb dokumentacji muzealnej. Zespół: mgr I. Wiktor-Grzelakowa (ODIE PTL) oraz pracownicy muzealni: mgr M. Parnowska (Warszawa), G. Skalski (Poznań), mgr I. Bernasińska (Łódź), mgr A. Jaher-Tyszkowa (Kraków). W 1980 r. podjęto prace nad zagadnieniem stroju, żywienia, budownictwa i rolnictwa. W 1981 r. — nad wyposażeniem wnętrza i garncarstwem. Po spreycyzowaniu wstępnych założeń opracowano z wymienionych zakresów tematycznych listy haseł słownikowych. Na podstawie literatury przedmiotu oraz materiału leksykalnego mają być definiowane poszczególne terminy. Planuje się opracowanie tablic hierarchiczno-tematycznych z zakresu budownictwa, garncarstwa i wyposażenia wnętrz, po recenzji których ustali się ostateczną liczbę deskryptorów z każdego tematu.

Opracowała: *Bronisława Kopczyńska-Jaworska*
Do druku przygotowała: *Iwona Kabzińska-Stawarz*